

**TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI
BÖLÜMÜ**

mm

**Prof. Dr. Mine MENGİ Adına
TÜRKOLOJİ SEMPOZYUMU (20-22 Ekim 2011)
BİLDİRİLERİ**

ADANA-2012

KLÂSİK TÜRK ŞİİRİ METİN ÇÖZÜMLEMELERİNDE GELENEKSEL/ÇAĞDAŞ YÖNTEM İKİLEMİ VE TENKİT İHTİYACI

Arş. Gör. Abdulmuttalip İPEK
Aksaray Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
abdulmuttalipek@hotmail.com aipek@aksaray.edu.tr

ÖZET: Yorumlanmamış bir metin okunmamış bir mektuba benzer. Edebî bir metni yorumlayabilmek ise öncelikle o metnin biçim ve muhtevasını oluşturan unsurların birer birer tespit edilerek açıklanmasını gerekli kılar. İşte bu amaç doğrultusunda hem bizde hem de Batı'da metinlerin anlam dünyasının kapılarını aralayacak pek çok çözümleme yöntemi geliştirilmiştir. Konumuz Klâsik Türk Edebiyatı metinleri olduğundan bu bildiride ana hatlarıyla: bu alanda yapılan tahlilî mahiyetteki çalışmalarda izlenen yöntem, metinleri çözüme ve anlamada kullandığımız geleneksel/çağdaş metin çözümleme yöntemleri ve karşılaşılan sorunlar ile bu noktada eksikliği hissedilen “edebî eleştiri” meselesi üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Metin, şerh, tahlil, geleneksel ve çağdaş metin çözümleme yöntemleri, tenkit.

ABSTRACT: Uninterpreted text similar to a letter unread. To make comment about a literary text firstly requires the determination and explanation of every single part which constitutes the shape and contents of the text. For this purpose a lot of decoding methods which can open the doors to the world of sense were developed in our country as well as in the West. As our topic is the texts belonging to Classic Turkish Literature, in this article the method which is followed in analytical works in this field, the traditional/modern text decoding methods using in decoding and understanding of the texts, the problems encountered and “literary criticism” issue the lack of which can be experienced will be clarified.

Key Words: Text, commentary, analysis, traditional and modern methods of text analysis, criticism.

XIV. asrın başlarından itibaren işlene işlene köklü bir gelenek oluşturan ve daha sonra bu geleneğin süzgecinden adetâ damıtılarak rafine hâle gelen; XIX. asırdan sonra ise yerini yine bu geleneğin beslediği Çağdaş Türk Şiiri'ne bırakan Klâsik Türk Şiiri'nin, içinde bulunduğumuz asırdaki en önemli sıkıntılarının biri –belki de en önemlisi– bu şiirleri yahut metinleri “**anlama, yorumlama ve çözümleme**”de karşılaştığımız güçlüklerdir. Söz konusu şiir bu gelişim süreci içerisinde, olgunlaşma açısından nihâî denilebilecek bir noktaya ulaştığından; çok girift, derinlikli anlam

örüntülerine ve iç dinamizme sahip, dolayısıyla ilk bakışta anlaşılması güç bir anlam dünyasına sahiptir.

Bu nedenle söz konusu metinleri anlaşılır kılma amacıyla, bugüne değin pek çok şerh kaleme alınmış, bu şiirin mana ve mazmun dünyasını; hayal, inanç ve düşünce yapısını ortaya koymaya yönelik müstakil eserler vücuda getirilmiş, üniversitelerde tahlile yönelik ciddi tezler sunulmuştur. Metin çözümlemelerinde bugün gelinen noktada ise eksikliği henüz anlaşılmaya başlanan bir **“kuramsal yaklaşım eksikliği”** söz konusudur. Son zamanlarda bu eksikliği gidermek maksadıyla yapılan çalışmalar, sorunun çözümü açısından ümit vericidir. Zira Eski Türk Edebiyatı metinlerinin çözümlenmesinde geleneksel çözümleme yöntemlerinin iyi bilinmesi kadar, çağdaş yöntemlerin de bilinmesi ve bu metinlere uygulanması gerektiği, tartışılmaz bir gerçektir. Ancak uygulamada hem geleneksel (klâsik) hem de çağdaş metin çözümleme yöntemlerinin eksiklikleri olmakla beraber; bu alanın uzmanlarından bazılarının bu iki yöntemden birini tümüyle reddederek ötekine sıkı sıkıya sarılması, hem bu metinleri yorumlamada hem de eleştiri zemininde bir kutuplaşmaya neden olmuştur.

Bildiride ana hatlarıyla; bu alanda yapılan tahlilî mahiyetteki çalışmalarda izlenen yol, geleneksel ve çağdaş yöntemler ışığında metin tahlili ve eksikliğini hissettiğimiz tenkit meselesi üzerinde durulacaktır.

Geleneksel Metin Çözümleme Yöntemi: Geleneksel metin çözümleme yöntemlerimizin başında hiç kuşkusuz en çok kullanılan ve dolayısıyla köklü bir geleneğe sahip olan “metin şerhi” yöntemi gelmektedir. Esasen metin şerhi yalnız bizde değil Batı dünyasında da asırlardan beri var olan ve metinlere uygulanan bir çözümleme yöntemidir. *“Metin şerhi adı altında yapılanlara baktığımız zaman şöyle çok basit bir tesbitin bu konudaki bütün eserler için geçerli olduğunu görüyoruz: Bir metnin, daha iyi anlaşılın diye, o metni başkalarından daha iyi anladığı kanaatinde olan kişiler tarafından açıklanması. Bu kanaat başkaları tarafından paylaşılsa da paylaşılmassa da, bir metni açıklamaya başlayan bir kişi, onu bazı kişilerden veya herkesten daha iyi anladığı kanaatine kendisi sahiptir.”* (Kortantamer, 1994:1).

Tunca Kortantamer’in bu ifadesi aynı zamanda çağdaş metin çözümleme yöntemlerinden bazılarının üzerinde durdukları ortak bir noktaya -metnin en doğru yorumuna- işaret etmektedir ki bu bahse ileride değinilecektir.

Günümüz metin incelemelerinde örnek aldığımız yöntem, yirminci yüzyılda Ömer Ferit Kam’dan tevarüden Ali Nihat Tarlan’ın tam olarak sınırlarını çizdiği ve uygulama noktasında “Fuzulî Divanı Şerhi” ve “Şeyhî Divanını Tedkik” adlı eserleriyle kendisinden sonra yapılan metin çözümlemelerine bir örnek, ortak bir model sunduğu geleneksel şerh/tahlil yöntemidir. Bu yöntem daha sonraları Haluk İpekten, Mehmed Çavuşoğlu gibi önemli araştırmacılar tarafından pek çok metne uygulanmış ve neticede adeta bir şerh şablonu ortaya çıkmıştır. Buna göre evvelâ bir şairin tespit edilen bir manzumesi (çoğunlukla bir gazeli) seçilir, beyitte geçen kelime kadrosu çıkarılarak kelimelerin gerçek ve mecaz anlamları tespit edilir. Daha sonra beytin günümüz Türkçesine kurallı bir çevirisi yapılarak bir iki cümleyle ortalama anlamı çıkarılır. Sonra ise şerh/açıklamaya geçilerek beytin hayal ve mazmun dünyası; beyitte geçen din, tasavvuf, gelenek, sosyal hayat, kültür, tabiat, mitoloji, tarihî ve efsanevî kişilikler gibi

unsurlar tek tek açıklanarak beyte sanat eseri hüviyeti kazandıran söz ve anlam sanatları belirtilir. Manaya tekabül eden unsurlar belirtilirken söze ve ahenge tekabül eden sözcük türleri, söz dizimi, vezin, nazım biçimi, kafiye türü, redif gibi hususlar da ayrıca belirtilir. Ancak geleneksel metin çözümleme yönteminde ana hatlarıyla belirtmeye çalıştığımız bu çözümleme sıralaması her metinde aynı sonucu vermediği gibi aynı metin üzerinde aynı tarz anlama eyleminde bulunan farklı kişilerde, farklı anlam ve anlama sonuçları da doğurabilmektedir.

İşte tam da bu noktada şu soruları sormak icap eder:

- 1) Metnin bir tek doğru anlamı olup şârihe düşen bu anlamı bulup çıkarmak mıdır?
- 2) Bir metni başkalarından yahut herkesten daha iyi anlayan bir kimsenin olması mümkün müdür; bir başka deyişle bu kimsenin metinde yakaladığı anlam, herkes tarafından kabul edilebilecek nihâî bir anlam mıdır?
- 3) Edebî metinde herkesin üzerinde ittifak edebileceği bir tek anlamın olduğunu söylemek, metni ve anlamı sınırlamak anlamına gelmez mi?
- 4) Bu durum sanat eseri dediğimiz metinlerin yüzeysel ve sıradan metinler düzeyine indirgenmesi sorununu beraberinde getirmez mi?

Çağdaş metin çözümleme yöntemlerinden özellikle hermenötik ve alımlama estetiğinin temel problematiki olan bu soruların cevabına geçmeden; geleneksel metin çözümleme bahsini, şerhe göre daha kapsamlı ve bütünlüklü olan metin tahlili ve bizdeki divan tahlili çalışmalarına da değinerek sonlandırmanın yararlı olacağı kanaatindeyim.¹

Bizde, özellikle son yıllardaki divan tahlillerine ve tahlilî mahiyetteki tez çalışmalarına baktığımızda tahlil için kullanılan yöntem ve yapılan tasnifin de son zamanlarda adeta standart hâle geldiği gözlenmektedir. Bu durumda yapılan şey şudur: Evvelâ divanı incelenen sanatçının hayatı, edebî kişiliği ve sanatı hakkında bilgi verilir. Daha sonra divan dört ana bölüme ayrılır ki bu bölümlendirme şöyledir: I. Din ve Tasavvuf, II. Cemiyet ve Sosyal Hayat, III. İnsan, IV. Tabiat. Daha sonra bu ana bölümlerin alt başlıkları oluşturulur: Din ve Tasavvuf başlığı altında Allah, Peygamberler, Melekler vs.; Cemiyet ve Sosyal Hayat başlığı altında Tarihî Şahsiyetler, Sanatkârlar, Ülkeler, Şehirler vs.; İnsan başlığı altında Sevgili, Güzellik, Âşık vs.; Tabiat başlığı altında da Kozmik Âlem, Zaman, Dört Unsur vs. verilir. Daha sonra ise bu alt başlıklara karşılık gelen kavramlar alt alta sıralanır. Ve söz gelişi sevgilinin güzellik unsurlarından zülûf ele alınıyorsa bu şiir geleneğinde umumî olarak zülûfün nasıl kullanıldığı ve tahlile tâbi tutulan sanatçının divanında zülûfün nasıl işlendiğine bir

¹ Bizde şerh, tahlil, tenkit, inceleme gibi terimlerin de sınırları tam olarak çizilmiş değildir. Bununla birlikte, bu hususta kıymetli bilgiler vermesi ve çözüm öneri getirmesi açısından şu kaynaklara bakılabilir: Mine Mengi, "Metin Şerhi, Tahlili ve Tenkidi Üzerine", **Divan Şiiri Yazıları**, Akçağ Yayınları, Ankara 2000, s. 72.; Mine Mengi, "Metin İncelemesi Aşamaları, Terimleri ve Bunlardan Biri: Metin Tahlili", **Turkish Studies/Türkoloji Araştırmaları**, Volume 2/3 Summer 2007, ss. 408-417 ; Tunca Kortantamer, "Teori Zemininde Metin Şerhi Meselesi", **Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi**, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, S. VIII, ss.1-10.

satırla değinilir. Fakat burada herhangi bir yorum veya açıklama yapmak yerine sanatçının divanında “zülûf” sözcüğünün geçtiği beyitler alt alta sıralanarak bir başka ögeye geçilir.

Bu tarz bir çalışma belki bundan yirmi-otuz yıl öncesi için çok önemliydi. Çünkü bu tarz çalışmalar yoktu ve bu sayede sanatçının, dolayısıyla Klâsik Türk Şiirinin adeta gen haritası ortaya konulmaktaydı. Ve bizim bunu tanımaya da ihtiyacımız vardı. Ancak aradan bunca zaman geçmesine ve günümüze varıncaya kadar yapılan bu tarz çalışmaların sayıca artmasına karşılık, izlenen yöntemin hatta yapılan tasnifin dahi değişmemesi bu sahada hacimce oldukça kabarık (sayfa sayıları bazen binleri bulan); fakat muhteva bakımından çok büyük oranda aynı bilgileri içeren tezlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Oysaki içinde zülûf, kaş, göz, gül, bülbül gibi kelimelerin geçtiği beyitleri tarayarak bunları sınıflandırmanın ve sonra da alt alta sıralamanın günümüz teknolojik imkânları sayesinde pek de bilimsel bilgi ve birikimi gerektirmeyen çalışmalar olduğu kanaatindeyim. Çünkü Klâsik Türk Şiirinde tüm sanatçıların kendi yetenekleri, sanat anlayışları nispetinde işleyebilecekleri müşterek bir malzeme vardı. Dolayısıyla adeta klişeleşen bu malzeme karşısında her sanatçının tamamen farklı şeyler söylemesini beklemek veya böyle bir düşünceyle aynı tasnif metodunu tüm divanlara uygulamak, aynı sonuçların tekrarlanmasından öteye gidemeyecektir. Bu nedenle stilistik veya üslûp çözümlmelerine yönelik çalışmalar yapmak, sanatçıların bu ortak malzemeyi işleyişteki farklılıklarını ortaya koyabilmek açısından daha isabetli olacaktır.

Günümüz geleneksel metin çözümlmelerinde karşılaştığımız sorunlardan sadece birkaçına ve bildirinin başında yönelttiğimiz “metnin bir tek geçerli anlamının olup olmadığı” hususundaki sorulara dönecek olursak şunları söyleyebiliriz: Edebî bir metnin bir tek anlamının olduğu ve yorumcunun amacının ise metnin derinliklerinde bulunan o değişmez anlamı bulup çıkarmak olduğunu söylemek, simgesel ve çokanlamlı bir bildirişim tarzı olan edebiyat/şiiir metninin arka planına inememek demektir. Nitekim çağdaş metin inceleme yöntemlerinden “hermenötik”e göre metnin anlamı tüketilebilir bir hususiyet arz etmez; “alımlama estetiği”ne göre ise anlam bir defaya özgü değildir; okur sayısınca anlam vardır ve her okumada metin yeniden inşa edilir. Çünkü “...yazınsal yapıt ‘açık’ bir yapıttır, çokanlamlı bir yapıttır. Bir kere yazılmış ve açıklanmış olması yazınsal yapıtı tüketmez. Zaten anlamını tüketici bir biçimde açığa vurmuş ve sonuna kadar çözümlenmiş bir yapıt sanat yapıtı olamaz. Yazınsal yapıtın yaşam öyküsü yazarınkinden farklıdır, bir defaya özgü değildir. Yeni yeni okurları vardır yazınsal yapıtın, her okunuşta okurun içinde yaşadığı toplumun özelliğine, okurun kültür birikimine, yani yapıtın okur tarafından alımlanmasına göre değişir.” (Sayın, 1999:42). Kaldı ki edebî bir metnin anlamı, o metnin yazarının niyeti ile bir ve aynı şey değildir. Bu nedenle metnin anlamı ile yazarın niyetinin özdeşleştirilmesi veya bir ve aynı tutulması da doğru olmaz. Çünkü yazar bir metni vücuda getirirken o metni yazarken taşıdığı niyeti gerçekleştirme hususunda her zaman muvaffak olamayacağı gibi vücuda getirdiği eserin anlamı yazarın niyetini aşabilir veya onun niyetiyle özdeşleşmeyebilir. Bu muhtemel durum günlük yaşantımızda, konuşma dilinde de karşımıza çıkabilmektedir. Zira konuşma esnasında zaman zaman söylediğimiz: “Ben bunu kastetmemiştim!”, “Ben öyle demek istemedim!” veya “O sözü söylerken niyetim o değildi!” kabilinden laflar bunun en açık göstergesidir. Dolayısıyla her zaman yazarın niyeti=metnin anlamı şeklinde bir eşitlik kurmak ve bu iki kavramın her zaman

paralellik arz ettiğini söylemek doğru olmaz. Çünkü metnin her zaman yazarın niyetini de aşan bir yönü vardır. Hatta “*Yapıtın yazarına bile tam açık olmadığını yazarlar söyler. Proust, kendi deneylerine dayanarak bu kopukluğu anlatır: Gazetede, yazısını okurken kullandığı sözcüklerin düşündüklerini, yaratmak istediği imgeleri tam yansıtarak okura ilettiklerinden kuşku duyar. Bernard Pingaud bu olguyu bir tümce ile özetlemiştir: Yazarın söylemek istediği, hiçbir zaman söylediği ile örtüşmez.*” (Bayrav, 1999:55).

Bütün bu yazar-metin-okur merkezli okumalar ve yazarın niyeti meselesi esasen metin incelemelerinde karşımıza çıkan pek çok sorundan sadece biridir ve her biri müstakil bir çalışmayı gerektirir. Bu nedenle ben burada sadece geleneksel çözümleme yöntemi olan şerh/tahlilde dikkatlerden kaçan hususlara dikkat çekerek çağdaş çözümleme yöntemlerine kısaca değinmek ve bu yöntemin de olumlu ve aksayan yönleri üzerindeki şahsî kanaatlerimi arz etmek istiyorum.

Çağdaş Metin Çözümleme Yöntemi: Günümüzde çağdaş metin çözümleme yöntemlerinden en çok kullanılanları “Anlambilimsel, Dilbilimsel, Yapısalcı ve Ontolojik” yaklaşımlardır. Geleneksel metin çözümlemelerinin dışında bu tarz çağdaş metin çözümleme yöntemlerinin şiirimizi, edebiyatımızı ve kültürümüzü daha yakından tanıma ve anlama imkânı sağlayacağı muhakkaktır. Fakat bu yöntemler, özellikle Klâsik Türk Şiiri metinlerine uygulanma noktasında son zamanlarda işlerlik kazanmış, henüz teori alanından pratiğe yönelip tam olarak uygulama alanına girememiştir. Bunun en büyük nedenlerinden biri -belki de temel nedeni- eski metinlerin çözümlenmesi hususunda en geçerli yöntemin “klâsik şerh metodu” olarak benimsenmesi ve metinlerimize bu alanın uzmanlarınca uzun yıllardan beri bu yöntemin uygulanması gelmiş olmasıdır. Buna karşılık Yeni Türk Şiiri metinlerinde bu tarz yöntemlerin uygulanmasına nispeten daha önceden başlanılmış ve bu tür yöntemlerin daha ziyade Batı filolojilerinde, modern metinler olarak adlandırılan metinlere uygulanabileceği yönünde genel bir algı oluşmuştur. Söz konusu edebiyat eleştirisi ve kuramlarına baktığımızda, birçoğunun esasen Batı dünyasında da henüz sınırlarının tam olarak çizilemeyeşi ve çıkış noktasının “felsefe” olması bu kuram ve yöntemlerin uygulanmasını daha da karmaşıktır; hem anlamada ve hem de uygulamada çeşitli sıkıntıları beraberinde getirmiştir. Hal böyle olunca da bu kuram ve yöntemlerin teori zemininden pratiğe aktarılması güçleşmiştir. Batı filolojisindeki bu tür kuramsal bir eleştirisi yahut inceleme geleneğinin bizde olmayışını öncelikle ciddi bir eleştirisi geleneğinin ve eleştirinin olmayışında aramak gerekir. Bu hususta bizim edebiyatımızda iki yol izlenmektedir: Bir kısım araştırmacı klâsik metin tahlillerini ve bu yöndeki edebî eleştirisi ve incelemeleri artık işe yaramadığı düşüncesi veya yenilikçi olmak sevdasıyla neredeyse tümüyle reddederken; diğer bir kısmı da bu tür çağdaş yaklaşımlara oldukça mesafeli durmakta ve bu yöntemlerin zaten anlaşılması güç ve muğlak olan edebî metinlerimizi daha da müphem hâle getirmekten başka bir amaca hizmet edemeyeceğini savunmaktadır. Makul olan ise kanaatimizce, -geleneksel yapıyı muhafaza etmek koşuluyla- bu hususta orta yolu bulmak; bir metni anlamak hususunda bize yol göstereceğine inandığımız ve bizim metinlerimizin yapısına uygun olan yöntemleri kullanmaktır. Her iki düşünceden birini körü körüne benimseyip, diğerini reddetmek radikal, taraflı ve dolayısıyla bilimsel bakış açısıyla örtüşmeyen bir yaklaşım olacaktır.

Çağdaş metin çözümleme yöntemlerinin uygulanmasında da bazı sıkıntılar söz konusudur. Batı'da metnin daha iyi anlaşılması ve çözülmesi amacıyla pek çok yöntem uygulanmaktadır. Bizde ise yöntemlerin uygulanması hususunda bazen ters yönde işleyen bir yol izlenmektedir. Yani önce metin tetkik edilip ona uygun çözümleme yöntemi/yöntemleri belirlemek yerine; belirli bir yöntem tespit edip metnin yapısına uygun olup olmadığı gözetilmeksizin uygulanmaya çalışılmaktadır. Böyle bir durumda metin anlam dünyasının kapılarını bize kapar ve biz metnin dediğini değil; metinde aradığımız şeyi bulma gayreti içine girdiğimizden metinle kurulması gereken "diyalog" ortadan kalkmış olur. Çünkü çözümleme yöntemleri metin olduğu için vardır; bir başka deyişle önce söz vardır ve yöntem onu anlamak içindir.

Daha önce de belirttiğimiz üzere, son zamanlarda klâsik edebî metinlerimize çağdaş yöntemler ışığında bakan çalışmaların sayıca artmış olması sorunun çözümü açısından umut vericidir. Ancak zaman zaman bu eleştiri kuramlarının mahiyetinin ne olduğunun tam olarak anlaşılabilmesi kuru bilgi düzeyinde kalan çalışmaların ortaya çıkmasına da neden olabilmektedir. Daha da somutlaştıracak olursak edebî sanatları bilmeden bir metni yapısalcı kurama göre çözümlemeye kalkışmak hem yersiz bir gayrettir ve hem de bu tutum, henüz yürümeyi öğrenmeden koşmaya çalışan kimseye benzer ki bu durumda tökezleyip düşmek kaçınılmaz olur.

Bu tablo bize, metin çözümlemelerine yönelik çalışmalarda henüz nitelikli bir inceleme yöntemine sahip olmadığımızı gösteriyor. Bunun nedenlerini sorguladığımızda ise temelde yatan şeyin ciddi bir tenkit geleneğimizin olmayışında gizli olduğu görülecektir. Yani bizde ciddi anlamda bir eleştiri geleneği ve eleştiri mesleği yoktur. Bunun eksikliği de hissedilmiyor gözükmektedir. Suut Kemal Yetkin bir denemesinde şöyle der: "*Eleştirmen, düşünce ve sanat hareketlerinin kaynaştığı, eleştirisinin bir meslek sayıldığı yerlerde yetişir.*" (Yetkin, 2007:20).

Bizde ise eleştiriye bir meslek saymak şöyle dursun, eleştirisinin henüz mahiyeti dahi anlaşılabilmemiştir. Eleştiri, bir metni yahut kimseyi bütün olumsuz yönleriyle değerlendirmek şeklinde algılanmaktadır. Yapılan eleştiride kuramsal bilgi ve bakış açısı ve yine Yetkin'in ifadesiyle "geniş bir felsefe ve sanat kültürü" eksik olduğu için; neyin doğru yahut yanlış olduğundan, sorunun üstesinden nasıl gelineceğine çözüm aramaktan ziyade yapılan bir yanlış kimin yaptığı önemsenmektedir.

Metinlerimize geleneksel ve çağdaş çözümleme yöntemleri ışığında bakabilir ve bunu da sağlam bir eleştiri zemininde gerçekleştirebilirsek kazançlı çıkacak olan metinlerimiz ve dolayısıyla edebiyatımız olacaktır.

KAYNAKÇA

- Bayrav, S. (1999), *Dilbilimsel Edebiyat Eleştirisi*, Multilingual Yayınları, İstanbul.
- Kortantamer, T. (1994), "Teori zemininde metin şerhi meselesi", *Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, S.VIII, İzmir, ss. 1-10.

Mengi, M. (2007), "Metin incelemesi aşamaları, terimleri ve bunlardan biri: Metin tahlili, *Turkish Studies/Türkoloji Araştırmaları*, (Volume 2/3 Summer), ss. 407-417.

Sayın, Ş. (1999), *Metinlerle Söyleşi*, Multilingual Yayınları, İstanbul.

Yetkin, S. K. (2007), *Edebiyat Üzerine Denemeler*, Palme Yayıncılık, Ankara.